

Кравченко Вікторія Олександрівна
студентка IV курсу спеціальності «Соціальна педагогіка»
науковий керівник – Ситняківська С.М. кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ТЮТЮНОЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ ЯК СКЛADOVA ФОРМУВАННЯ ОСОБИТОСТІ

Україна посідає перше місце в Європі з тютюнопаління серед чоловіків (66,8 %) та перше місце серед жінок (19,9 %) у країнах СНД. 80% курців починають палити в підлітковому та юнацькому віці. Сьома викурена цигарка підлітком спричиняє нікотинову залежність [2].

Тому, як результат, однією з найгостріших проблем сьогодення є поширення тютюнопаління серед підлітків. Це соціальне явище має свою динаміку та закономірності розвитку. Серед споживачів тютюну 6-8% – діти молодшого шкільного віку. Курить кожен п'ятий п'ятикласник, майже половина восьмикласників і майже 60% випускників шкіл [2]. Така статистика свідчить про відсутність мотивованої направленості підлітків на формування та збереження свого здоров'я. Водночас це також наслідок відсутності в суспільстві пріоритету здорового способу життя.

Психолого-педагогічні дослідження проблеми тютюнозалежності учнів підліткового віку проведені в роботах Ю. Р. Вишневського, Г. А. Гурко, О. М. Єлізарова, В. А. Лелекова, Г. П. Орлова, Б. С. Павлова. Вивченням впливу шкільного середовища на процес соціалізації підлітків, а також його роль у профілактиці раннього тютюнопаління серед учнів, представлені в роботах Б. М. Алмазова, В. С. Афанасьєва, Г. Ф. Кумаріна, В. Г. Степанова.

Зауважимо, що шкідливі звички, що формуються у підростаючого покоління в шкільному віці, катастрофічно впливають на подальше особисте життя людини, соціальний та економічний стан суспільства, моральне та

фізичне здоров'я нації. Однією з причин появи негативних звичок в учнів є відсутність нахилів до змістовної діяльності. Поведінка таких учнів стає все більше ситуативною, такі школярі легко піддаються випадковим впливам, спокусам. Тому, соціальні педагоги в умовах ЗНЗ повинні здійснювати соціально-педагогічну профілактику тютюнопаління.

Серед напрямів профілактичної роботи можна виділити:

- розповсюдження інформації про шкідливі звички та здоровий спосіб життя (лекції, кіно-, відео лекторії, освітні програми);
- надання консультативної допомоги у вирішенні проблем (консультування юриста, психолога, лікаря, педагога)
- надання кризової соціально-психологічної допомоги (кризові стаціонари, служби «Телефон довіри» тощо);
- соціально-педагогічну допомогу сім'ям з обмеженими педагогічними ресурсами, сім'ям з проблемними дітьми (сімейне консультування і психотерапія, соціальний захист і представництво інтересів сімей);
- створення умов для змістовного проведення дозвілля (творчі гуртки та студії, дозвільні заходи, конкурси, вуличні ігрові майданчики);
- профілактику тютюнопаління [3].

Такі вчені як О. Яременко, О. Балакірева, О. Стойко та ін. вважають, що здійснення профілактичної роботи у ЗНЗ є прерогативою соціального педагога у співпраці з психологом, учителями, батьками, працівниками соціальних служб. Ця робота включає ряд компонентів: виховання, корекція поведінки, що відхиляється від норм, проведення попереджувально-просвітницької роботи, *первинної профілактики*, що надає можливість отримати інформацію про шкідливість вживання тютюнових речовин та *вторинної профілактики* – розпізнавання сигналів, як потенційно проблематичних, з метою реагування на них, щоб уникнути подальших проблем [1, с. 24].

На сьогодні існує безліч різноманітних форм та методів профілактичної роботи по подоланню негативних звичок у дитячому та підлітковому середовищі.

До основних методів профілактичної роботи відносяться:

- бесіда – обговорення з підлітками проблеми тютюнопаління;
- диспут – спеціально організоване обговорення даної проблеми;
- створення ситуацій морального вибору – відтворення в лабораторних умовах проблемних ситуацій;
- вправляння – виконання певних дій, спрямованих на розвиток умінь та формування навичок соціально значимої поведінки [4, с. 31].

У підлітковому віці дорослі втрачають свій вплив на дитину і все більшого значення для неї набувають стосунки з оточенням, з формальною й неформальною групами. Тому основний акцент в профілактичній діяльності соціального педагога робиться на роботі з групою, яка включає в себе:

- по-перше, профілактику причин та наслідків тютюнопаління.
- по-друге, подолання соціально-педагогічної запущеності підлітків;
- по-третє, антитютюнове виховання, формування міцних установок на здоровий спосіб життя;
- по-четверте, виховання, просвітницька робота з педагогічним колективом;
- по-п'яте, посередницька робота, залучення до профілактики батьків, соціальних служб;
- по-шосте, організація вільного часу дитини, оскільки незмістовне дозвілля є причиною залучення до шкідливих звичок [1, с. 28].

Також необхідно виділити наступні форми соціально-педагогічної профілактики тютюнопаління серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі:

факультативні заняття з даної проблеми; відеолекторії; тематичні виховні години; соціально-психологічні тренінги; зустрічі з медичними працівниками, представниками правоохоронних органів; зустрічі з підлітками, котрі позбавилися шкідливих звичок; тематичні вечори; вечори запитань і відповідей; спортивні свята; профілактичні консультації;

перегляд й обговорення документальних фільмів; вечори відпочинку; тематичні виставки; конкурси [4, с. 57].

Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можемо сверджувати, що соціально-педагогічна профілактика є складовою формування особистості підлітка. Як результат, відмовившись від шкідливих звичок, особа підліткового віку зможе стати активним суб'єктом суспільного життя, мати відповідний статус, бажану зайнятість та самореалізацію.

Отже, для проведення профілактики тютюнопаління серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі необхідно визначити мету, конкретизувати завдання, визначити зміст основних процедур, вибрати відповідні форми, методи, засоби роботи. Профілактика тютюнопаління буде ефективною лише при умові систематичного, комплексного використання різних форм, методів, засобів в поєднанні з діяльністю, спрямованою на створення умов для повноцінної життєдіяльності та самореалізації підлітків.

Використана література

1. Артюх О. Р. Динаміка поширення тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 1995, 1999, 2003 роки / О. Р. Артюх, О. М. Балакірева, О. О. Яременко. — Київ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. — 174 с.

2. Контроль над тютном в Україні. Другий національний звіт [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : <http://www.moz.gov.ua/docfiles/Zvit-tutun-control2.pdf> — Назва з екрану.

3. Слепченко Н. С. Медико-соціальні аспекти тютюнопаління серед підлітків віком 13-16 років / Н. С. Слепченко // Вісник Вінницького державного мед. університету. — 2003. — №7(1). — С. 45 – 47.

4. Табакокурение детей и подростков : гигиенические и медико-социальные проблемы и пути решения / Под ред. А. А. Баранова, И. В. Звездиной. — М. : Гэотар, 2007. — 216 с.